

יוחר מסיפורו של מ.ס.ס., וגם מבחינה זו אין לי להצטער על
אי-הליכתי הערב) - ודופרין העיר בסוף שער היום לא שמע
מהיהודים הצעה "קונסטרוקטיבית". חמיהני מהי קונסטרוקטיביות
בעיניהם ? ...

למ.ה.מ. יש עמדה "קונסטרוקטיבית": לערבים יתנו -
מחנק העליה היהודית. ליהודים יתנו - חזיקת העצמאות הפלשתינאית...

7 כרס

באתי אח"צ למלון וכשניגשתי למשרד לבקש את מפתח
חדרי הגישו לי זר-פרחים. חמהחי מאין זר זה ובגלל-מה.
הוסיפו לי סעספה עם גושפנקא רשמית ובחוכה מצאתי פחקא זו :

With the best wishes of the Colonial Secretary for a
speedy recovery -

יש ללמוד נימוסים והליכות פוליטיות מטפסרים אלה.
גם כשהם מעלים אוזן לגורדם - הם עובדים באדיבותם ובבחי-צחוקם...

בערב פגישת "לא פורמלית" עם המדינות. מ.ס.ס. מלפן
בבוקר לחיים ושאלהו אם אנו מוכנים להפגש הערב עם שליחי
המדינות לשיחה לא רשמית. בהנהלה נחלקו הדעות. דעתי היתה
שלא נוכל לסרב, לאחר שאנו מוענים חסיד שידנו מושטת לשלום,
אולם הסכנה בפגישה זו היא שבאי-כוח הממשלה יפתיעו אותנו שוב
בהצעה בנוכחות הערבים, ולכן יש לדרוש מ.ס.ס. שהממשלה רק הנהל

הישיבה וחתן ליהודים ולערבים לדבר בינם לבין עצמם, בלי
התערבות הצד השלישי. חיים חכמים לכך וטלפן למ.כ. וזה
הבטיח לקיים חנאי זה.

כשבאנו לארמון שאלני מ.ס. סיד אם קיבלתי הפרחים ...
ואם שלומי הוטב.

סצר הערבים באו שלשה: עלי מהר משה, חופיק סווידי,

פואד חסזה. מאחנו היו: חיים, משה, לורד בורסטד ואנכי.

הממשלה באה הפעם במלוא החמשתה: לורד הליפכס וסגנו בטלר;

סקרונלד וסגנו לורד דופריין; וסמליא של מקידי משרד המושבות

ומשרד חוץ. השיחה נחקיימה לא באולם הגדול, אלא בחדרו של

מ.כ. חיים, אנכי, משה, בורסטד - ישבנו בשורה אחת, סולנו -

הממשלה. מיסיננו השלישיה הערבית. עלי מהר על צדו הימני

של בורסטד; פואד משמאלו^{של} דופריין; חופיק סווידי באמצע.

פתח חיים (הוחנה בינינו שאני אכתה, אלא שביקשתי

אח חיים שהא יגיד הדברים הראשונים): אנו שכתים להפגש שוב.

הבנה הדדית עם ערבים הייתה חסיד קרובה ללבנו. יש צורך משותף

ליהודים ולערבים לבנות הארץ ולפתחה, ואנו מוכנים לשיחוף פְּעוּלָה

לשם הפרחת הארץ לטובתנו אנו ולטובת הפלחים. הסכם בינינו

יחכן עם ידידינו הערבים יסכימו לגידול הבית הלאומי ולהמשכת

העליה היהודית, על בסיס זה נובל למצוא גם פתרון לשאלה

הקונסטיטוציונית, כי אין אנו רוצים להשחלט על הערבים,

וכמובן שְׁאִין אנו רוצים שהערבים ישהלטו עלינו. פיתוח משותף

של הארץ, עליה יהודית ומשטר של אי-השְׁחָלָטוֹת יכולים לשמש יסוד

להבנה הדדית.

אני אמרתי שבימים האחרונים דנו אתנו הממשלה
על חוקת הארץ ואני מניח שבשאלה זו דנה עם הצד הערבי. לא
אהיה מגלה סוד אם אומר שבשיחות אלה דיברו באי-כוח הממשלה,
וביחוד מזכיר המושבות, כאילו היו ערבים, והגיננו במרץ רב
על חביעות הערבים. יחכן שבשיחות עם הערבים הם מגינים על
חביעות היהודים, אולם הדיון, בכל אופן זה שהיה אתנו, החטיא
את המטרה, השיחה נסבה על ערובות ליהודי א"י במקרה שזקם
מדינה עצמאית. שאלה זו אינה מעסיקה אותנו כלל וכלל, לא
באשר גורל יהודי א"י לא נוגע לנו. לא, אני בעצמי יהודי-
אז"י אלא שיהודי א"י אינם זקוקים לערובות של ניר. מציאותם
היא הערובה הממשית והנאמנה ביותר, ולדעתי מספיקה. השאלה
המרכזית העומדת בינינו היא שאלת היהודים שאינם בארץ - זכותם
של אלה לשוב לארץ. אין זאת אומרת שאלה כל שבעה עשר המליונים.
לא כל אלה ישובו. רבים לא ירצו לשוב גם אם יבקשו אותם,
רבים אין להם צורך לשוב. אבל יש רבים המוכרחים ורוצים לשוב -
והארץ יכולה לקלוט אותם, לא על חשבון הנמצאים כבר בארץ, אלא
ע"י יצירת מקורות מחיה חדשים. חביעתנו היא שכל יהודי הרוצה
לשוב ואפסר ליצור בשבילו אפשרות קיום חדשה בארץ - יוכל לשוב.
זוהי השאלה היחידה, שאם עליה יוסכם בינינו ובין הערבים, חוקם
אחדות יהודית ערבית. וטוב שנדון על שאלה זו דווקא במעמד באי-
כוח הארצות השכנות, כי נדמה לנו שאם נרחיב את המסגרת - יקל
הפתרון. בהרחבת המסגרת אין כוונתי לעליה יהודית למצרים או
לעיראק. אנו רוצים רק בעליה לא"י, אולם הרחבת בסיס השחוף

תאפשר פעולה-גומלין בין שני העמים. כי היהודים והערבים
יש בידיהם להשלים ולמלא אחד את חברו, וברית יהודית-ערבית
תוכל להביא לידי ביצוע מלא השאיפות הלאומיות של שני העמים
מחוץ תרמוניה ועזרה הדדית.

אחרי דיבר עלי מהר :

אילו הייתה א"י ריקה - היינו אנחנו, המדינות
הערביות, סומינים את היהודים לבוא לא"י וליסד בתוכה מדינה
יהודית. כי אנו מבינים את האידיליה היהודי. זהו אידילי יפה
וצודק. צריך שגם ליהודים תהיה מדינה, וזה היה טוב גם לערבים.
אבל הארץ אינה ריקה. יש בה ישוב לא מהיום. הערבים יושבים
בארץ מאות בשנים, זוהי ארצם, וכשנחנו הצהרת בלפור לא שאלו
אותם, והיהודים באו לארץ מבי י לשאל אותם. לפני המלחמה היו
יחסים טובים בין היהודים ובין הערבים, כמו בכל שאר הערצות
הערביות. אולם אחרי המלחמה נפתחו ערבי א"י - והם נלחמים נגד
הכיבוש היהודי. יש קודם כל להקים שלום בארץ. אי-אפשר לאנס
את הערבים בא"י. על היהודים לראות את המציאות. הארץ אינה
ריקה, ישובה מחקום ומגין על זכותו. יש להפסיק את הכיבוש.
היהודים עשו כמה דברים חשובים בארץ - יפסיקו עכשיו ויבצרו
עמדם. ינסו לרכוש ידידות הערבים. אם יוקם שלום - ישחנו אולי
היחסים.

משה קנה לו :

יש מציאות ערבית בא"י. זוהי מציאות פיסית. אך יש
גם מציאות יהודית. גם אותה יש לראות. היחס של העם היהודי

לא"י והצורך שלו לשוב לארץ - גם זו הי מציאות, אם כי סמין
אחר. אך אין להתעלם ממנה. היהודים רואים ארץ זו כארצם
והם סוחרים לשוב אליה. הם שבים אליה וישובו - בכל החנאים.
גם זוהי מציאות. ועלינו למצוא דרך של התאמה בין שתי
המציאות - היהודית והערבית.

עלי מהר - הערבים היו בספרד - כלום יוכל לחבוע

את ספרד ?

חיים - מדוע לא תדרשו את ספרד ?

עובדה שאין הערבים רוצים תורה את ספרד והיהודים כן רוצים

א. א"י.

עלי מהר - מדוע דחייתם את הצעה צמברלין לחת לכם מולדת

באפריקה ?

חיים - שאלה זו שאל אותי בלפור בשנת 1906 כשעוד
היה קשה לי להסביר באנגלית את תשובתי. לבסוף שאלתי אותו:
ההייט מחליף לונדון בפרים ? ובלפור השיב: אבל לונדון יש
לי - וירושלם אין לכם. ואני עניתי: בשביל המוני היהודים
ירושלם היא שלהם כמו שלונדון היא שלך. ובלפור לא שכת שיהיה
זו עד שנפגשתי אחר שנית לאחר כמה שנים.

כאן התערב הליפכס :

בן-גוריון אמר שבהרחבת המסגרת תקל התשובה. היוכל

להגיד באופן קונקרטי למה התכוון ?

עניתי: אני רואה כמה אפשרויות של פתרון השאלה

ע"י הרחבת המסגרת. אחת היא למשל, אם נהפוך את א"י המערבית

כולה למדינה יהודית על מנת שתחבר באופן פדרטיבי עם הארצות
השכנות באופן זה לא ירגישו הערבים במדינה היהודית את עצמם
במדינה זרה, כי המדינה תהיה קשורה ליחידה יותר גדולה שתהיה
בעיקרה ערבית.

(צירי "המדינות" התלחשו ביניהם, וחופיק סווידי עשה חנוקות

בירים - אם של זעף או חמהון ? ...) המדינה היהודית , הוספתי ,

חוכל לתח דבר מה חשוב לארצות השכנות וגם תקבל מהן .

עלי מהר - אני מכבד מאוד האידאל היהודי , אבל

היהודים כמהרים יותר מדי ואינם מתחזבים כלל עם ערבי א"י .

זה שנים אחדות נשפך דם בארץ . הערבים נלחמים על חרותם

וזכותם . הם מקריבים קרבנות . האין אתם חושבים שקודם כל

יש להזכין שלום בארץ הקדושה ? לאט לכם , הפסיקו לזמן את

העליה , יקום שלום , תרכשו ידידות הערבים , תעבדו יחד , וברצונם

הטוב תמשיכו פעולתכם אחר-כך . אולי גם תחיו לרוב . אבל אל

תמהרו , אל תתעלמו משפך הדם , יהיה קודם כל שלום , ואם לשם כך

תצטרכו להאים , להפסיק לזמן - האם לא כדאי השלום לכך ?

(עיני כל האנגלים נחלו בנו . היה מרגש שהערבים

והאנגלים מהווים צד אחד , ובלי אומר ודברים ניתנה האהדה

לעלי מהר . מסבטי האנגלים שפעה חוכמתה וכעין שמתה לאיר השיילוק

היהודי החובע את ליטרת הבשר שלו מבלי להתחשב עם שום דבר...)

אמרתי לעלי מהר :

אני מעריך את בריח-השלום שבו עשה את ה"אפול" .

אנו מצטערים לא פחות ממי-שהוא אחר על הנעשה בארץ . לא אנו

הפרנו השלום ולא בנו חלוייה החזרתו, אולם הפניה אלינו להפסיק
לזמן מה עבודתנו דומה לפניה של משפחות מאושרות, מבורכות בהרבה
ילדים וחיות ברוחה לאשה שאחרי שנות ערירות הרה ללדת,
וכשאחוזת חבלים והריסה קול - גוערות בה הנשים השכנות וצועקות:
אולי תפסיקי הרעש ולא תסמרי ללדת, עד שנישן במנוחה !
אין האם יכולה להפסיק. אפשר להרוג הילד או להרוג האם -
אך אי-אפשר לדרוש ממנה שתעמוד מלדת. עבודתנו בארץ היא יצירה
אורגנית, כוחות חיוניים דופקים בה ואין לדרוש מאחנו להפסיקה.
פניה השלום צריכה להיות מופנית לצד אחר.

פואד חסוה התערב ברוגזה עשויה או אמתית: אילו היו
פה צירי א"י היו יכולים להשיב לכם על כל טענותיכם. הם לוחמים
על ארצם. אתם בכל מקום אוסרים שאתם דימוקרטים. ב.ג. הוא
סוציאליסט. מדוע אתם חדלים להיות דימוקרטים בא"י - מדוע
אתם מתנגדים לשלטון עצמי ?

חיים : שמעתי ברצון דברי עלי סהר. בפעם
הראשונה אחרי עשרים שנה שמעתי ספי מושלימי דברי ידידות
והערכה. ברוח זה נוכל להדבר. אנו סוכנים למו"ם עם ערבי
א"י על-מנת לחת ולקחת. לא"י יכולים להכנס לשנה חמשים-ששים
אלף איש. אם יאמרו לנו: נעשה הסכם, תאיטו קצת - נוכל למצוא
בסיס משותף.

מלקולם שחק כל הזמן פתח סוף סוף סיו: תפגישה
לא הייתה לשוא. נמצאה סוף סוף שפה משותפת. ונראה שיש "קרקע
משותפת" להאטה (to slow down) של העליה למשך כמה זמן.

נראה שיש צורך להמשיך השיחה מחר בערב.

ביקשתי מיד רשות להערה: צר לי לערבב שמחה, אבל איני רואה עדיין שיש "קרקע משותפת" - אין אנו מסכימים להאמה. ד"ר ויצמן דיבר על הנחות הדדיות, וכל אחד מאתנו סוכן לסו"ם על יסוד חן וקח, אבל אין לדבר על האמה, זוהי הנחה חד-צדדית.

מקולם (באי-רצון רב): נמשיך הבירור מחר.

שאלתי: אפשר יהיה בהמשך הבירור להעמיד לדיון

האצה (speeding up)? ס.מ. (נמרצות): לא!

אני: מדוע?

ס.מ.: כי על יסוד האצה לא יהיה הסכם.

אני: חוששני שגם על יסוד האמה לא יהיה הסכם.

ס.מ.: (פנה לחיים): הנחאסף מחר עוד פעם?

חיים ענה, שרק מחר יוכל לחת חשובה.

לפני הגמר עשה הליפכס הערה קצרה ועוקצת: בהעדר

המשלחת הפלשתינאית קשה לעשות הסכם. עם כל הכבוד ל.ב.ג. היה

מיעץ לא לעורר שאלה "אשמת המלחמה" (war guilt) עשיית שלום

דורשת הבנת הצד שכנגד.

בגמר השיחה עברנו לחדר ההמתנה, שבו חיכה לנו תה.

שוחחתי עם עלי מהר והזמנתי אותו לבוא לארץ. הוא

רק בעם עבר את הארץ מבלי לראותה: בלכתו מסצרים לבירות במכונית.

הוא הזמינני לבוא אליו לקהירו.

ס.ס. אמר לי שבכל פעם שהוא שומע אותי מדבר הוא
נזכר בסנודן. גם סצחי מזכיר לו מצחו של סנודן. (לאביו
היו סעט סחנגדים חריפים ומרים כסנודן זה).

10 מרס

סוף סוף נחתם הסכתב - ונשלח הבוקר להקודתו.
בישיבת ההנהלה ביום 7.3.39 דרשתי הפסקת הסו"ס עם הממשלה.
דעתי היחה שעד ססירה הצהרתנו ביום 27.2.39 היינו בסדר.
אחרי ססירה ההצהרה החל המדרון. במקום להסתפק במסירה
ההצהרה - נמשכה שיחה, ואחריה שיחות "לא פורמליות", שרק
החלישו בהכרח הממשלה את חוקף ההנגדותנו. לאחר הראיון עם
צ'סברלין היה עוד יסוד כל שהוא לנסות לגלות "בסיס" חדש -
אך סיד אחרי השיחה נחברר שהממשלה עומדת על בסיסה הקודם.
לפי הרכב המשלחת ולפי טבע ראשי המדברים היה ברור שכל רחיקה
מצדנו מעמדת הצהרתנו חוסיף להמליש אותנו כלפי פנים וכלפי
חוץ. פשוט כך דרשתי להפסיק - לגמרי ובהחלט. לחסהוני הרב
היו אפילו אנשי הסזרחי נגדי: גם הרב ברלין וגם הרב פישמן
הצביעו נגד הצבעה. חסכו בי רק סולד וליפסקי, אולם בהנהלה
נשארתי במיקום של אחד. החלט על מסלול סכתב נגד דעתי. ראיתי
חובה לעצמי לדאוג שהסכתב עד כמה שאפשר יהיה לכבודנו. החששות
שהיו לי בנוגע למכתב - נחקייסו. עבדנו הצעה - אך ססיין עבד